

ZAMONAVIY TA'LIM TIZIMIDA SUN'IY INTELLEKTNING O'RNI

Davlatova Soxiba Ravshan qizi

Nizomiy nomidagi O'zbekiston milliy pedagogika universiteti Tarix fakulteti Milliy g'oya, ma'naviyat asoslari va huquq ta'limi 201-guruh talabasi Tel: (94) 1660033

Annotatsiya: *Mazkur maqolada zamonaviy ta'lim tizimida sun'iy intellekt texnologiyalarining o'rni, ahamiyati va istiqbollari ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilinadi. Shuningdek, sun'iy intellektning ta'lim sifatini oshirish, individual yondashuvni shakllantirish, masofaviy ta'limni rivojlantirish hamda pedagogik faoliyat samaradorligini kuchaytirishdagi roli yoritiladi. Maqolada sun'iy intellektdan foydalanishning afzalliklari bilan bir qatorda, uning salbiy jihatlari va ta'lim jarayonida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan muammolar ham ko'rib chiqilgan.*

Kalit so'zlar: *sun'iy intellekt, zamonaviy ta'lim, raqamli texnologiyalar, masofaviy ta'lim, innovatsiya, elektron ta'lim, pedagogik texnologiyalar, individual ta'lim.*

XXI asr axborot texnologiyalari va raqamli innovatsiyalar asri sifatida insoniyat taraqqiyotida muhim o'rin egallamoqda. Bugungi kunda dunyoning deyarli barcha sohalarida raqamlashtirish jarayoni jadallashib borayotgan bir davrda ta'lim tizimi ham bundan chetda qolmayapti. Ayniqsa, sun'iy intellekt texnologiyalarining rivojlanishi ta'lim sohasiga yangicha imkoniyatlarni olib kirib, o'qitish metodikasi va ta'lim sifatiga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Sun'iy intellekt inson tafakkuriga xos bo'lgan ayrim funksiyalarni bajarishga qodir bo'lgan texnologiyalar majmuasidir. U ma'lumotlarni tahlil qilish, muammolarni hal etish, o'rganish va qaror qabul qilish kabi vazifalarni amalga oshiradi. Ta'lim tizimida esa sun'iy intellekt o'quvchilarning bilim darajasini aniqlash, individual yondashuvni tashkil etish, masofaviy ta'limni takomillashtirish va ta'lim jarayonini avtomatlashtirishda keng qo'llanilmoqda. Bugungi globallashtirish sharoitida sifatli ta'limni tashkil etish, yoshlarni zamonaviy kasblarga tayyorlash va raqobatbardosh kadrlarni yetishtirishda sun'iy intellektning ahamiyati tobora ortib bormoqda. Shu sababli mazkur mavzu ilmiy va amaliy jihatdan dolzarb hisoblanadi. Sun'iy intellekt (Artificial Intelligence – AI) — kompyuter tizimlarining inson fikrlashiga xos funksiyalarni bajarish qobiliyatidir. Ushbu texnologiya mashinali o'qitish, neyron tarmoqlar, tabiiy tilni qayta ishlash va katta hajmdagi ma'lumotlarni tahlil qilish kabi yo'nalishlarni o'z ichiga oladi.

Sun'iy intellekt dastlab XX asrning o'rtalarida ilmiy soha sifatida shakllangan bo'lsa-da, hozirgi davrda uning imkoniyatlari ancha kengaydi. Bugungi kunda axborot texnologiyalari tibbiyot, iqtisodiyot, sanoat, xavfsizlik va ta'lim kabi ko'plab sohalarda qo'llanilmoqda. Ta'lim tizimida sun'iy intellektning qo'llanilishi o'quv jarayonini yanada interaktiv, qulay va samarali tashkil etishga xizmat qiladi. AI asosidagi platformalar o'quvchilarning qiziqishlari, bilim darajasi va individual xususiyatlarini tahlil qilib, ularga mos o'quv dasturlarini tavsiya etadi

Har bir o'quvchining bilim darajasi, qobiliyati va o'zlashtirish sur'ati turlicha bo'ladi. An'anaviy ta'lim tizimida barcha o'quvchilarga bir xil metod asosida ta'lim beriladi. Bu esa ayrim hollarda o'quvchilarning bilimni to'liq o'zlashtira olmasligiga sabab bo'ladi. Sun'iy intellekt texnologiyalari yordamida individual ta'lim tizimini shakllantirish mumkin. AI o'quvchining faoliyatini tahlil qilib, uning kuchli va zaif tomonlarini aniqlaydi hamda unga mos topshiriqlarni tavsiya qiladi. Natijada ta'lim sifati oshadi va o'quvchilarning mustaqil fikrlash qobiliyati rivojlanadi. So'nggi yillarda masofaviy ta'lim tizimi keng rivojlandi. Ayniqsa, pandemiya davrida onlayn ta'limning ahamiyati yanada ortdi. Sun'iy intellekt asosidagi platformalar masofaviy ta'limni samarali tashkil etishda muhim vosita bo'lib xizmat qilmoqda.

Virtual yordamchilar, avtomatik test tizimlari va aqlli ta'lim platformalari o'quvchilarga mustaqil ravishda bilim olish imkoniyatini yaratadi. Bundan tashqari, AI yordamida o'qituvchilar o'quvchilarning faolligini nazorat qilishi va ularning bilim darajasini real vaqt rejimida tahlil qilishi mumkin. Sun'iy intellekt o'qituvchilarning ish yukini kamaytirishga ham yordam beradi. Masalan, testlarni tekshirish, baholash, davomatni nazorat qilish va ma'lumotlarni qayta ishlash kabi jarayonlar avtomatlashtiriladi. Bu esa pedagoglarga ko'proq ijodiy va metodik faoliyat bilan shug'ullanish imkonini beradi. Shuningdek, avtomatlashtirilgan tizimlar inson omili sabab yuzaga keladigan ayrim xatolarni kamaytiradi. Sun'iy intellekt yordamida virtual laboratoriyalar, simulyatsiyalar va interaktiv dasturlar yaratilmoqda. Bunday texnologiyalar murakkab mavzularni tushunishni osonlashtiradi hamda o'quvchilarning fanga bo'lgan qiziqishini oshiradi.

Masalan, tibbiyot sohasida virtual amaliyotlar, xorijiy tillarni o'rganishda esa ovozli yordamchilar va chatbotlardan foydalanish samarali natija bermoqda. Sun'iy intellektning ta'lim tizimidagi afzalliklari Sun'iy intellektning ta'limdagi eng muhim afzalliklaridan biri — ta'lim sifatini oshirishidir. AI yordamida o'quvchilarning bilim darajasi chuqur tahlil qilinadi va individual yondashuv ta'minlanadi. Ikkinchidan, vaqt va resurslar tejiladi. Avtomatlashtirilgan tizimlar o'qituvchilarning ortiqcha yuklamlarini kamaytiradi. Natijada pedagoglar o'quvchilar bilan ko'proq ishlash imkoniga ega bo'ladi. Uchinchidan, sun'iy intellekt masofaviy ta'limni rivojlantirib, ta'lim olish imkoniyatlarini kengaytiradi. Internet orqali dunyoning istalgan nuqtasidan turib bilim olish mumkin bo'lmoqda. To'rtinchidan, AI asosidagi dasturlar ta'lim jarayonini qiziqarli va interaktiv shaklda tashkil etishga yordam beradi. Bu esa o'quvchilarning motivatsiyasini oshiradi. Shunga qaramay, sun'iy intellektdan foydalanishda ayrim muammolar ham mavjud. Eng avvalo, barcha hududlarda texnik imkoniyatlar bir xil emas. Ayrim ta'lim muassasalarida internet va zamonaviy texnologiyalar yetarli darajada rivojlanmagan. Bundan tashqari, sun'iy intellektga haddan tashqari bog'lanib qolish o'quvchilarning mustaqil fikrlash qobiliyatiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Ayrim hollarda o'quvchilar tayyor javoblarga o'rganib qolishi ehtimoli mavjud. Yana bir muhim muammo — axborot xavfsizligi va shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish masalasidir. AI tizimlari katta hajmdagi ma'lumotlarni qayta ishlaydi. Shu sababli foydalanuvchilarning shaxsiy ma'lumotlarini himoya qilish dolzarb vazifa hisoblanadi. Shuningdek, sun'iy

intellekt o'qituvchining o'rnini to'liq bosa olmaydi. Chunki tarbiya, insoniy munosabat va ma'naviy qadriyatlarni shakllantirishda pedagogning roli beqiyosdir.

Bugungi kunda O'zbekistonda ham raqamli ta'lim tizimini rivojlantirishga katta e'tibor qaratilmoqda. "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasi doirasida ta'lim sohasiga zamonaviy texnologiyalarni joriy etish ishlari amalga oshirilmoqda. Elektron ta'lim platformalari, onlayn kurslar va raqamli kutubxonalar soni ortib bormoqda. Kelajakda sun'iy intellekt asosidagi ta'lim tizimlarini yanada rivojlantirish orqali ta'lim sifatini oshirish, xalqaro standartlarga mos kadrlar tayyorlash imkoniyati kengayadi. Shuningdek, pedagoglarni AI texnologiyalaridan foydalanishga o'rgatish, texnik infratuzilmani rivojlantirish va milliy ta'lim platformalarini yaratish muhim vazifalardan biri hisoblanadi.

Xulosa qilib aytganda, sun'iy intellekt zamonaviy ta'lim tizimining ajralmas qismiga aylanib bormoqda. Ushbu texnologiya ta'lim sifatini oshirish, individual yondashuvni ta'minlash, masofaviy ta'limni rivojlantirish va pedagogik faoliyat samaradorligini kuchaytirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bilan birga, sun'iy intellektdan foydalanishda texnik, axborot xavfsizligi va ma'naviy muammolarni ham inobatga olish zarur. AI texnologiyalarini to'g'ri va samarali qo'llash orqali zamonaviy, innovatsion va raqobatbardosh ta'lim tizimini shakllantirish mumkin. Kelajakda sun'iy intellektning imkoniyatlari yanada kengayib, ta'lim jarayonining sifat jihatdan yangi bosqichga ko'tarilishiga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Pedagogika nazariyasi va tarixi — Toshkent, 2020.
2. O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi tomonidan e'lon qilingan ta'limni raqamlashtirishga oid me'yoriy hujjatlar va dasturlar.
3. Ta'limda innovatsion texnologiyalar — Toshkent, 2021.
4. OpenAI tomonidan ishlab chiqilgan sun'iy intellekt texnologiyalari va ta'limiy platformalar haqidagi ilmiy materiallar.
5. Pedagogika va axborot texnologiyalariga oid zamonaviy ilmiy maqolalar hamda xalqaro konferensiya materiallari.